

Burgeractivist Thomas Goorden over het PFOS-schandaal: ‘Wat ik toen niet beseftte, was dat ze het allemaal al wisten.’

INTERVIEW DOOR ELINA VOLODCHENKO

Thomas Goorden staat tegenwoordig bekend als PFOS-klokkenluider. Hij bracht de vervuiling in Zwijndrecht door het Amerikaanse bedrijf 3M aan het licht. In *Alles komt goed*, zijn nieuwe boek, geeft hij de lezer zijn kijk op het dossier.

Op de dag dat ik milieu- en burgeractivist Thomas Goorden spreek, heeft hij een zitting bij een politierechter in Antwerpen. Hij kreeg namelijk een GAS-boete tijdens een protest tegen fietsdoden in de stad. Onterecht vindt hij, daarom eist hij een tegenvordering. ‘Het is een principiële zaak’, legt hij uit. ‘De bedoeling is hier om de omgang van de stad Antwerpen met protest aan de kaak te stellen.’ In *Alles komt goed* schrijft hij dat rechtszaken een middel zijn om tot een rechtvaardigere wereld te komen. Dat heeft hij mede door het PFOS-dossier rond de vervuiling van 3M in Zwijndrecht ondervonden.

Hoe wist u destijds zelf van de vervuiling in Zwijndrecht?

Thomas Goorden: Het is in verschillende fases gegaan. Initieel ben ik in 2019 door een vriendin die in die sector zit, gewaarschuwd dat er iets met PFOS zou kunnen zijn in Antwerpen. Toen kon ik het nog niet bij elkaar puzzelen. Ik had wel een paar vragen rondgestuurd, maar daar nooit een antwoord op gekregen. In januari 2021 nam Frank Van Houtte van het actiecomité Red

Onze Kleiputten contact op met mij. Hij was erin geslaagd om het bodemsaneringsplan bij 3M op te vragen door een verzoek voor openbaarheid van informatie. Toen wist ik meteen dat het niet ging om zomaar een beetje vervuiling. Dan is het snel beginnen rollen.

“

Ik heb een aantal van die PFAS-documenten van BAM en van Tytgat laten zien aan andere experts en zij vinden het ook brotwerk.

Hoe bent u nagegaan wat de risico's waren van PFAS op de gezondheid van de inwoners van Zwijndrecht?

TG: Het toxicologische risico van PFAS is eigenlijk al langer bekend. Als je opzoekt wat het is, krijg je meteen een waarschuwing van het Europees voedselagentschap en daar wordt uitgelegd wat de risico's zijn. Oorspronkelijk werd er gesteld dat baby's die hoge concentraties PFAS binnenkrijgen via moedermelk immuunstoornissen kunnen ontwikkelen. In het algemeen is PFAS een niet-reactieve stof, maar net daardoor is het problematisch, want het kan zich opstapelen in allerlei plekken in het lichaam waar het niet hoort, daardoor kan je hormonale of identiteitsstoornissen krijgen. Nu is men ook onderzoek aan het doen naar neurologische problemen. Dat zijn allemaal dingen die we kennen als 'beschavingsziekten', ze ontstaan door omgevingsfactoren zoals vervuiling.

U bent natuurkundige van opleiding, heeft dat geholpen in dit dossier?

TG: Het rare is dat veel van dit dossier gemakkelijk is, eens de referentiedosis vaststaat. Het berekenen van bodem- en waterconcentraties is niet

moeilijk. Het is juist bij die referentiedosis waar het heel de tijd misliep. In het dossier gebruikten ze de verkeerde referentiedosis of ze maakten een heel rare redenering achteraf of rekenfouten of een combinatie van alles. Een gemiddelde wetenschapper kan al snel detecteren wanneer een

onderzoek kwalitatief is en wanneer niet. Ik heb een aantal van die PFAS-documenten van BAM en van Tytgat laten zien aan andere experts en zij vinden het ook brotwerk.

Wie zijn die experts?

TG: Ik heb ongeveer alles in mijn telefoonboek zitten: bodemdeskundigen, toxicologen, een chemicus, een

epidemioloog en iemand die watermodelleringen doet. Een van de dingen die je natuurlijk niet mag doen is een fout maken. Dat is ook iets raars aan heel dit dossier, de overheidsrapporten bevatten continu foute informatie en rekenfouten, maar ik mag niet met denkfouten aankomen. De lat ligt om een of andere bizarre reden gewoon hoger voor mij dan voor de overheid.

Uiteindelijk heeft het wel voor het PFOS-schandaal gezorgd, met onder andere die PANO-reportage over de vervuiling door het bedrijf 3M. Was er door die media-aandacht veel veranderd?

TG: Er was veel veranderd, opeens was er een PFAS-actieplan. De overheid wist al jaren dat het probleem zo ernstig was, maar nu moesten ze wel iets doen, want het zag er heel slecht uit. We hadden de doofpot opgelegd, wat betekende dat ze ineens alles moesten aanpakken wat ze de voorbije jaren niet hadden aangepakt. Het meest spectaculaire van het verhaal is: ik had op een gegeven moment ook ontdekt dat 3M een aantal stoffen loosde waar ze geen lozingsvergunning voor hadden. Ik was met een journalist aan dat verhaal aan het werken. Omdat het in de pers ging komen, heeft de minister op het gaspedaal geduwd en Inspectie laten binnenvallen bij 3M. Ze

moesten meteen de productielijnen stilleggen. In de media werd het zo niet geschreven, maar het was eigenlijk mijn ontdekking waardoor ze 3M hebben stilgelegd. De minister is gewoon met die pluimen gaan lopen.

Maar minister van omgeving Zuhal Demir besloot om ook een parlementaire onderzoekscommissie op te roepen.

TG: Dat was een beetje raar, want ik dacht destijds dat ze misschien wel gingen meewerken, maar tijdens de parlementaire onderzoekscommissie werd al snel duidelijk dat de regels voor de commissie niet werkten. De meerderheid bepaalde wie er als getuige mocht komen, bijvoorbeeld. Ze hebben een aantal mensen expres niet laten getuigen. Ook de tonaliteit, de sturing en wat er wel of niet gevraagd mocht worden, had de regering volledig zelf in de hand. Achteraf was het toch niet zo dapper, maar eerder een gecontroleerde operatie.

Hoe komt het dat het hiervoor zo'n doofpot was?

TG: De Oosterweeltunnel. In 2019 wist ik van de vervuiling van 3M, dus had ik meteen de vraag gesteld of het zou kunnen dat de terreinen van het Oosterweelproject ook zwaar vervuild waren. Pas in 2021 heb ik mij gerealiseerd hoe naïef ik was. Wat ik toen niet besepte, was dat ze het allemaal al wisten, er waren stapels papierwerk over.

In 2016 besepte BAM dat de gronden waar ze de tunnel willen bouwen vervuild zijn, wat ze eigenlijk al sinds 2008 wisten, maar het was problematischer dan ze toen inschatten. Aan de ene kant wou men niet dat de petrochemie in zo'n slecht daglicht kwam te staan, maar aan de andere kant wou men niet dat er een milieuprobleem op de terreinen van die tunnel zou bestaan, wat het kostelijk zou maken om daar een tunnel te bouwen. Ze hebben uiteindelijk besloten om het op een akkoordje te gooien om de tunnel toch te bouwen. Het probleem is: daarvoor moesten ze wetenschapsfraude plegen door de normen te manipuleren. Er zijn dus heftige dingen gebeurd om dat allemaal in elkaar gedraaid te krijgen. De overheid heeft, hoewel ze daarvan wisten, doorgezet om een van de grootste infrastructuurprojecten te kunnen bouwen op die vervuilde gronden.

Waarom is het precies zo gevaarlijk om die tunnel daar te bouwen?

TG: Het is niet zo dat mensen gaan doodvallen door een stofwolk van die werken. Het is een probleem als de Oosterweelterreinen niet behoorlijk gesaneerd worden. Er zit veel vervuiling in de grond en als men dat niet goed aanpakt, loopt het allemaal in de Schelde. Op termijn zal dat toxische goedje lekken naar de omgeving, wat allemaal bij de achtergrondvervuiling komt. De achtergrondvervuiling in Vlaanderen is al compleet onredelijk. De huidige VITO-rapporten adviseren nu al om niet enkel eieren van kippen te eten uit de eigen tuin, eender waar je in Vlaanderen woont. Mensen denken dat dat enkel een Zwijndrechts probleem is maar dat is niet zo.

Waarom is dat zo?

TG: Door de gemiddelde vervuiling. Eigenlijk zou je gemakkelijk kunnen stellen dat er helemaal geen PFAS meer bij kan. Het is een beetje zoals bij stikstof: het bad zit niet alleen vol, het is al aan het overlopen. Dat betekent dat die terreinen natuurlijk niet mogen lekken in de Schelde, want eens de vervuiling het water ingaat, kun je dat nooit meer recupereren. Het raakt dan onze voedselketen binnen, wat kan zorgen voor gezondheidsproblemen.

Het rapport van VITO dat onlangs publiek werd gemaakt, stelt wel dat Oosterweel de verspreiding van PFAS in de omgeving niet doet toenemen, de werken mogen daarom op dit moment wel doorgaan.

TG: Dat is de toverspreuk van BAM. Natuurlijk doet dat de vervuiling niet toenemen, maar dat is het punt niet. Dat wil niet zeggen dat de vervuiling daar mag blijven liggen. Als je een vervuilde grond hebt en je wil daarop gaan bouwen, dan moet je die eerst saneren. Over die saneringsplicht hebben ze het niet. Hun idee van een standstill is juridisch maar ook milieutechnisch complete onzin. Ze proberen via een soort pseudowetgeving de betekenis van woorden te veranderen. Dat is een heel rare propagandastijl van BAM, ook omdat de Raad van State hen letterlijk gezegd heeft dat ze ongelijk hebben.

Wat zou er volgens u moeten gebeuren op dit moment?

TG: Er zijn in principe twee mogelijkheden. Ofwel komt er een pseudosaneringsplan — want ik denk dat ze zelfs geen tijd hebben om het juridisch correct te doen — maar dan wel één met de strengste normen. De vraag is of dat wel kan. Technisch kan het wel, maar het grote probleem is de timing. De werken zouden daardoor vertraging hebben en dat kunnen ze zich niet veroorloven.

De andere mogelijkheid is dat men tot de conclusie komt dat de kostprijs daarvan zo hoog is, dat het gewoon niet meer verantwoord is om het Oosterweelproject nog voort te zetten. Je kan je wel afvragen of het nog mogelijk is om te stoppen. Gezien de omvang van het project is er een soort *too big to fail* component aan verbonden. Het zou kunnen dat het juridisch vastloopt en de feiten gewoon zo zijn dat de werken niet kunnen voortgezet worden, maar dan nog kan er van alles gebeuren, zoals noodwetten of iets dergelijks.

Maar bent u helemaal tegen de werken of mag de Oosterweelverbinding er komen zolang ze het terrein saneren?

TG: Er is zeker een scenario bespreekbaar, als ze de strengste bodemnormen gebruiken. Dan is er geen milieutechnisch probleem meer. Ondanks het feit dat ik die tunnel een heel slecht idee vind en een extra autoweg weinig zinvol.

Waarom stapte u — samen met Greenpeace en Grondrecht — uit de onderhandelingen met minister Demir over de aanpak van de PFAS-problematiek?

TG: Het begon vast te lopen, want we waren al sinds mei aan het praten en eind augustus merkten we dat ze niet over bodemnormen en het saneringsplan wou praten. Er waren verschillende complexe manieren waarop men die discussie van tafel probeerde te krijgen. Ik denk dat ze gaandeweg beseften dat hetgeen wij vroegen, namelijk een veilige aanpak van die sanering, niet kon zonder een vertraging van de werken. Ze hebben ook geprobeerd om mij daar weg te krijgen. De belofte die ze hadden gemaakt om

het hele proces financieel haalbaar te maken, hebben ze opgezegd. De klap op de vuurpijl was dat we allemaal een zwijgplichtcontract moesten tekenen om überhaupt aanwezig te mogen zijn tijdens het overleg. Het voelde een beetje alsof ze ons zelfs probeerden weg te jagen.

De zaak is dus nog niet afgerond. Waarom komt het boek nu eigenlijk uit?

TG: Ik ben in het najaar van 2021 benaderd door de uitgeverij om een boek te schrijven. De onderzoeksc commissie was toen bezig, ik denk dat veel mensen dachten dat het wel afgerond ging zijn in januari of februari. Dat is niet zo gebleken. Ik ben toen wel beginnen schrijven omdat het misschien nog jaren kan duren voor het echt afgerond is. Bovendien gaf het boek mij de mogelijkheid om een andere blik te geven op de zaak. Ik denk dat veel mensen een verkeerd beeld hadden over wat er eigenlijk gebeurd is. Mensen die het dossier enkel van in de media kennen, zijn soms echt verbaasd als ze het boek lezen.

Heeft u het boek expres op een ludieke manier geschreven?

TG: Ja, mijn eerste versie was serieus en bijna niet te lezen. Ook bijna niet te schrijven, het was zo deprimerend allemaal. Op een gegeven moment heb ik de klik gemaakt dat het ook anders kan geschreven worden. Ik heb mezelf de toestemming gegeven om mij te amuseren tijdens het schrijven en mijn humoristische kant te laten spelen. Het is een zwaar verhaal en ik wou zoveel mogelijk mensen bereiken. Ik wou mensen niet depressief achterlaten, maar juist strijdvaardig.

Hoe gaat de zaak nu verder, komt alles uiteindelijk goed volgens u?

TG: Dat moeten we geloven. Het punt van het boek is dat je het einde zelf mee kan schrijven. We zitten nog volop in de strijd en als we niet opgeven, komt alles uiteindelijk wel goed.